

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЗАЙЦЕВА-КАЛАУР ІННА ВЯЧЕСЛАВІВНА

УДК 347.78

**ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК
СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА**

12.00.03 - цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Хмельницькому університеті управління та права, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України

Стефанчук Руслан Олексійович,

Інститут законодавства Верховної Ради України,

завідувач відділу проблем розвитку національного законодавства

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
академік НАПрН України

Луць, Володимир Васильович,

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва

НАПрН України, завідувач відділу проблем приватного права;

кандидат юридичних наук, доцент

Якубівський Ігор Євгенович,

Львівський національний університет ім. Івана Франка,

доцент кафедри цивільного права та процесу

Захист відбудеться 17 квітня 2013 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.007.06 в Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

Автореферат розіслано « » березня 2013 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О. Г. Братель

ВСТУП

- Актуальність теми. У сучасному суспільстві усі процеси і події сприймаються крізь призму діяльності організацій засобів масової інформації (далі – ЗМІ). Висвітлюючи хід розвитку багатоманітних суспільних відносин, мас-медіа є не тільки учасниками інформаційних правовідносин, але й суб'єктами права інтелектуальної власності.
- Організації ЗМІ в процесі своєї діяльності використовують та поширюють твори, що є об'єктами авторського права. Результатом їх діяльності є газети, журнали, телепередачі тощо, які складаються з окремих об'єктів творчої діяльності, котрі різняться між собою за жанром, тематикою, стилем. У підготовці до випуску таких складених творів залучені особи різного творчого профілю, окремі з яких у процесі діяльності над створенням ЗМІ можуть набувати статусу суб'єкта авторського права. Звісно, такий стан речей вимагає чіткої правової регламентації набуття та здійснення авторського права як на об'єкт в цілому, так і на його складові частини.
- Аналіз стану сучасного законодавства в досліджуваній сфері доводить наявність колізій та неузгодженостей положень вітчизняних нормативно-правових актів. Водночас дискусійною і невирішеною залишається ціла низка доктринальних питань, які зумовлені стрімким розвитком авторських відносин у сфері діяльності організацій ЗМІ. На сьогоднішній день у вітчизняній науці існує незначна кількість дисертаційних та монографічних досліджень з актуальних проблем набуття та особливостей здійснення авторських прав організаціями ЗМІ. Науковий доробок у цьому контексті складають дисертаційні роботи К. О. Афанасьєвої «Авторське право в контексті діяльності засобів масової інформації України» (2004 р.), С. М. Клейменової «Авторські правовідносини як форма реалізації правомочностей суб'єктів авторського права» (2004 р.), О. Г. Германової «Авторське право і суміжні права в засобах масової інформації України та Польщі» (2006 р.). Незважаючи на науково-теоретичну цінність зазначених праць та зроблений вказаними авторами внесок у доктринальний розвиток авторського права, слід зауважити, що у сучасній юридичній науці відсутні комплексні дослідження правового становища організацій ЗМІ як суб'єктів авторського права.
- Вищенаведене зумовлює потребу здійснити науково-теоретичне дослідження підстав набуття, особливостей здійснення, цивільно-правових способів захисту авторських прав організаціями ЗМІ та суб'єктами, що беруть участь у їхній діяльності, виробити доктринальні позиції для вирішення колізійних проблем нормативно-правового регулювання та правозастосовної практики у цій сфері суспільних відносин.
- Науково-теоретичною основою дослідження стали наукові праці таких вітчизняних та зарубіжних правознавців, як-от: І. В. Абдуліна, К. О. Афанасьєва, О. М. Боярчук, С. Ю.

Бурлаков, М. К. Галянич, О. Г. Германова, С. М. Клейменова, В. В. Коваленко, В. М. Коссаєв, О. В. Кохановська, В. В. Луць, О. М. Мельник, М. О. Невська, І. О. Панкєєв, М. В. Петров, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, В. Я. Письменницький, Т. О. Приступенко, М. А. Райгородський, В. В. Різун, О. П. Сергєєв, Р. О. Стефанчук, А. Р. Єрмакова, В. Л. Чертков, Р. Б. Шишка, І. Є. Якубівський, та ін.

- Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу, що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (державний реєстраційний номер 0108U008927).

- Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у формуванні теоретичної концепції цивільно-правового регулювання набуття, здійснення та захисту авторських прав організаціями ЗМІ та суб'єктами, що беруть участь у їхній діяльності й розробка на цій основі науково-теоретичних рекомендацій і пропозицій, спрямованих на удосконалення чинного законодавства України в сфері авторського права.

- Для досягнення мети наукової роботи поставлені наступні задачі:
– з'ясувати поняття та визначити види організацій ЗМІ як суб'єктів авторського права;

- – дослідити сучасний стан вітчизняного нормативно-правового регулювання участі організацій ЗМІ та суб'єктів їхньої діяльності у авторських правовідносинах;

- – визначити види та розкрити зміст авторських прав організацій ЗМІ та суб'єктів, що беруть участь у їхній діяльності;

- – проаналізувати особливості окремих видів договорів, за якими організації ЗМІ набувають авторські права;

- – окреслити межі використання журналістських творів організаціями ЗМІ;

- – означити види порушень авторських прав організацій ЗМІ та суб'єктів їхньої діяльності;

- – розглянути цивільно-правові способи захисту авторських прав у сфері діяльності організацій ЗМІ;

- – сформулювати пропозиції та рекомендації щодо удосконалення правового регулювання досліджуваних суспільних відносин.

- Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі набуття, здійснення та захисту авторських прав організацій ЗМІ.

- Предметом дослідження є організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права.

- **Методи дослідження.** У процесі виконання дисертаційного дослідження автором було застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання правових явищ. Зокрема, діалектичний метод пізнання дозволив розглянути види авторських прав організацій ЗМІ у їх розвитку і взаємозв'язку. Використання порівняльно-правового методу дозволило здійснити порівняльний аналіз положення вітчизняного та зарубіжного законодавства, що регулюють діяльність організацій ЗМІ у правовідносинах у сфері авторського права (підрозділи 1.2, 2.3, 3.2). Формально-логічний метод сприяв виявленню суперечностей у понятійному апараті, який застосовується у теорії цивільного права та актах законодавства (підрозділи 1.1, 2.4). Метод абстрагування та узагальнення застосовувався у процесі розробки дефініцій та понять при визначенні термінів: «засоби масової інформації», «аудіовізуальні засоби масової інформації», «інформаційні агентства» (підрозділ 1.1). За допомогою логіко-юридичного методу стало можливим формулювання пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства України, що регулює діяльність організацій ЗМІ в сфері авторських правовідносин (підрозділи 1.1, 2.2, 2.3). Використано також науково-евристичний потенціал таких філософських методів дослідження, як: аналіз, синтез, абстрагування, дедукція, індукція тощо. Комплексний підхід до використання вищезазначених наукових методів дозволив всебічно дослідити правовідносини, що виникають в сфері авторського права організацій ЗМІ.

- **Наукова новизна одержаних результатів.** Дисертаційна робота є першим в Україні комплексним дослідженням правового становища організацій ЗМІ як суб'єктів авторського права. У результаті дослідження сформульовано ряд нових положень, висновків і пропозицій, які мають значення для науки та практики, відповідають вимогам новизни і вносяться на захист: уперше:

- 1) запропоновано усунути у законодавстві двозначність застосування поняття «засіб масової інформації», використовуючи для означення ЗМІ як суб'єкта правовідносин термін «організація ЗМІ». Відповідно, ЗМІ як об'єкт правовідносин – це продукт діяльності організацій ЗМІ;
- 2) визначено аудіовізуальні ЗМІ як аудіальні та аудіовізуальні об'єкти у вигляді радіопрограм, телепрограм тощо, призначені для публічного поширення масової інформації в ефірі за допомогою багатоканального радіомовлення і телерадіомовлення;
- 3) визначено інформаційні агентства як суб'єктів інформаційних правовідносин, які збирають, обробляють, створюють та надають до розповсюдження інформацію іншим суб'єктам цих відносин (організаціям друкованих ЗМІ, телерадіоорганізаціям тощо);

створюють та самостійно здійснюють розповсюдження інформаційної продукції, набуваючи статусу організацій ЗМІ;

- 4) запропоновано визначити моментом припинення дії авторського права видавця на видання у цілому внесення в державний реєстр запису про припинення діяльності видавця як суб'єкта господарювання. Якщо ж видавництво ЗМІ здійснює структурний підрозділ організації ЗМІ, то виключне майнове право на видання у цілому належатиме самій організації і його строк визначатиметься за тими ж критеріями, що і для видавця;

- удосконалено:

- 5) доктринальне положення про укладання в усній формі авторського договору про використання твору у періодичних виданнях. Такий договір можна укласти в усній формі за умови одноразового використання твору;

б) умови вільного використання твору. Разом із опублікуванням статей у газетах або журналах та публічним сповіщенням творів доцільно визначити публічним повідомленням творів попереднє їхнє розміщення на веб-сайтах електронних ЗМІ;

- 7) способи забезпечення доказів порушення авторських прав організацій ЗМІ та суб'єктів їх діяльності шляхом складання нотаріусом протоколу огляду веб-сторінки та вчиненням ним нотаріального напису і опечатування конверту, в якому знаходиться твердий носій інформації;

- дістали подальшого розвитку:

- 8) науковий підхід, за яким організації ЗМІ є похідними суб'єктами авторського права на окремі компоненти складеного твору, що походять від первісного права автора, проте їм належать первинні майнові права на складений твір у цілому;

- 9) наукове обґрунтування того, що юридичним особам можуть належати немайнові права у сфері авторського права. Так, організаціям ЗМІ належить право протидіяти будь-якому посягання на складений твір. Набуття цього права організаціями ЗМІ обумовлене особливістю їхньої діяльності;

- 10) позиція науковців, які вважають, що разом із заробітною платою штатним журналістам необхідно одночасно виплачувати також авторську винагороду за використання роботодавцем їхніх творів. Розмір, порядок її виплати та питання включення цієї винагороди до фонду основної заробітної плати вирішується за домовленістю сторін.

- Практичне значення одержаних результатів. Основні положення дисертаційного дослідження можуть бути використані у:

- – науково-дослідній сфері – при подальшому дослідженні проблем набуття, здійснення та захисту авторських прав організаціями ЗМІ та суб'єктів їхньої діяльності;

- – правотворчій діяльності – для удосконалення положень актів цивільного законодавства, що регулюють відносини набуття та здійснення організаціями ЗМІ їхніх авторських прав, та усунення прогалин у нормативному регулюванні вказаних відносин;
- – правозастосовній діяльності – при розгляді судами спорів про порушення, невизнання чи оспорування авторських прав організацій ЗМІ та суб'єктів їхньої діяльності;
- – навчально-методичній діяльності – при підготовці навчально-методичних комплексів, посібників та при проведенні лекційних і семінарських занять з дисциплін «Цивільне право», «Право інтелектуальної власності». Матеріали дослідження впроваджені як рекомендації у навчальний процес (акт впровадження Тернопільського національного економічного університету від 09 жовтня 2012 р. № 126-24/2978).
- Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації апробовані на Міжнародній науковій конференції «Сьомі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Роль і значення інтелектуальної власності в інноваційному розвитку економіки» (м. Хмельницький, 2009 р.); Міжнародній науковій конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 2009 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи» (м. Тернопіль, 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та аспірантів «Вдосконалення правового захисту прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Івано-Франківськ, 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» (м. Одеса, 2010 р.); Міжнародній науковій конференції «Дев'яті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 2010 р.); Міжнародній науковій конференції, присвяченій пам'яті Ю.С. Червоного «Актуальні проблеми цивільного права і процесу» (м. Одеса, 2010 р.); Міжнародній проблемно-науковій міжгалузевій конференції «Інформаційні проблеми комп'ютерних систем, юриспруденції, енергетики, економіки, моделювання та управління» (м. Бучач, 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» (м. Одеса, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства» (м. Харків, 2012 р.); Міжнародній проблемно-науковій міжгалузевій конференції «Інформаційні проблеми комп'ютерних систем, юриспруденції, енергетики, економіки, моделювання та управління» (м. Бучач, 2012 р.)

- Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено у шести наукових статтях, п'ять з яких, опубліковано у наукових фахових виданнях та у тринадцяти тезах наукових доповідей і повідомлень на міжнародних й всеукраїнських науково-практичних конференціях.

- Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять 8 підрозділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 199 сторінок. Список використаних джерел нараховує 187 найменувань і викладений на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, його науково-теоретичну базу, зв'язок роботи з науковими планами, програмами та темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет та методи дослідження, сформульовано положення, що містять наукову новизну, окреслено практичне значення дисертації, кількість публікацій, а також апробацію результатів і структуру роботи.

Розділ 1. «Загально-методологічні засади дослідження участі організацій ЗМІ у відносинах в сфері авторського права» складається із двох підрозділів. Він присвячений генезі поняття «засіб масової інформації» у законодавстві та науковій літературі на різних історичних етапах розвитку наукової думки, а також розкриттю видів засобів масової інформації, стану сучасного нормативно-правового регулювання набуття, здійснення та захисту авторського права організаціями ЗМІ та суб'єктами їхньої діяльності.

Підрозділ 1.1. «Легальні та доктринальні підходи до визначення поняття та видів ЗМІ» присвячений дослідженню змістовного навантаження поняття «засоби масової інформації» у законодавчих актах, що регулюють порядок створення, діяльності та припинення друкованих, аудіовізуальних ЗМІ та інформаційних агентств та наукових працях, в яких з'ясовується поняття та правовий статус ЗМІ.

У результаті проведеного аналізу положень вказаних нормативно-правових актів, виявлено, що законодавець використовує один і той же термін – «засоби масової інформації» для позначення різних елементів правовідносин. Зокрема, в одних актах (для прикладу, у ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення») ЗМІ визначені як суб'єкти правовідносин, в інших – цим терміном позначені засоби публічного поширення масової інформації (ст. 22 Закону України «Про інформацію» та ст. 1 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»). Водночас, у вказаних нормативних актах законодавець говорить і про діяльність ЗМІ.

У науковій літературі науковці моделюють авторське визначення ЗМІ одночасно як форми періодичного поширення масової інформації, і як суб'єкта правовідносин. Підхід до тлумачення поняття «засоби масової інформації» як суб'єкта правовідносин висвітлено у працях А.А. Письменницького «Взаємодія держави і засобів масової інформації», Ю.Е. Фінклера «Особливості функціонування друкованих мас-медіа у сучасному українському суспільстві» О. Кравчука «Поняття та правовий статус засобів масової інформації в Україні». Як складну, цілеспрямовану, динамічну систему, що охоплює періодичні друковані видання, радіомовлення, телебачення, кіно, інформаційні агентства, інші форми періодичного поширення соціальної інформації визначає В.В.

Лизанчук у праці «Радіожурналістика: засади функціонування», І.П. Лановенко у Юридичній енциклопедії.

З погляду автора сутність терміну «засоби» у словосполученні «засоби масової інформації» відповідає позначенню об'єкта правовідносин. Коли ж говорити про ЗМІ як учасників правовідносин, доцільно вживати словосполучення «організації ЗМІ». У зв'язку з цим, дисертантка пропонує у законодавчих актах України, де йдеться про діяльність засобів масової інформації, застосовувати словосполучення «діяльність організації ЗМІ».

У контексті аналізу діяльності окремих видів організацій ЗМІ, у дисертаційній роботі досліджувалися завдання, функції та порядок діяльності інформаційних агентств. Дисертантка солідарна з думкою тих науковців, які розглядають інформаційне агентство як окремий вид організацій ЗМІ, адже обслуговуючи організації ЗМІ, інформаційні агентства можуть поширювати інформацію за допомогою власних засобів (сайтів, періодичних видань, телевізійних каналів, тощо), виконуючи тим самим функції організацій ЗМІ. На основі зробленого комплексного аналізу їхньої діяльності дисертанткою змодельовано авторську дефініцію даного виду організацій ЗМІ.

Предметом дослідження цього підрозділу послужило також питання щодо умов надання веб-сайту статусу ЗМІ. Автор зауважує, що коли організації друкованих чи аудіо, аудіовізуальних ЗМІ створюють мережну версію свого ЗМІ, то вони будуть тими суб'єктами, що забезпечують функціонування електронного ЗМІ. Проте, веб-сайти можуть створюватися і не організаціями ЗМІ. У дисертаційній роботі виокремлено умови, за наявності яких такий веб-сайт слід вважати засобом поширення масової інформації: по-перше, інформація, що розміщується на веб-сайтах повинна відповідати вимогам періодичності та оновлюваності; по-друге, матеріал, що подається в Інтернет-ЗМІ має бути контрольованим та відредагованим; по-третє, розміщення матеріалів на веб-сайті повинно бути результатом творчої діяльності – упорядкування; по-четверте, Інтернет-ЗМІ повинні пройти державну реєстрацію на рівні з іншими вітчизняними ЗМІ, та відповідати вимогам, щодо оформлення Інтернет- видань.

Підрозділ 1.2. «Нормативно-правова основа участі організації ЗМІ та суб'єктів їх діяльності у відносинах у сфері авторського права». Створення в Україні сучасної, міжнародної визнаної системи охорони авторських прав організацій ЗМІ, її вдосконалення і розвиток неможливі без гармонізації національного законодавства з нормами міжнародного права у цій сфері. У дисертаційній роботі проаналізований стан сучасного вітчизняного законодавства у сфері авторського права на предмет відповідності міжнародним стандартам та встановлено, що українське законодавство відповідає

міжнародним вимогам охорони авторських прав в умовах нових цифрових і комунікаційних технологій.

Законодавство, що регулює діяльність організацій ЗМІ в сфері авторського права нагадує багаторівневу конструкцію, до якої крім статей Конституції України, норм міжнародного та кодифікованого законодавства, спеціального закону про авторське право належать також і закони, що регламентують діяльність окремих видів організацій ЗМІ. Специфікою розвитку законодавства України про засоби масової інформації є відсутність єдиного законодавчого акта, який би служив нормативним стрижнем для вказаних законів. Частково функцію цього нормативно-правового акта сьогодні виконує Закон України «Про інформацію». Дисертантка поділяє пропозиції науковців про необхідність внесення змін до цього закону, адже на законодавчому рівні не функціонує поняття «електронні ЗМІ» і вважає, що на часі прийняття Закону України «Про електронні засоби масової інформації».

Розділ 2. «Авторські права організацій ЗМІ та правові механізми їх здійснення» складається із чотирьох підрозділів, в яких розглядаються види авторських прав організацій ЗМІ, авторські права суб'єктів, що беруть участь в діяльності цих організацій, договірні конструкції, за якими набуваються та здійснюються авторські права організаціями ЗМІ, а також межі використання ними авторських творів журналістів.

У підрозділі 2.1. «Види авторських прав організацій ЗМІ» з'ясувалося питання: суб'єктом яких майнових і немайнових авторських прав є організації ЗМІ?

Взявши до уваги доктринальний поділ майнових авторських прав на первісні й похідні, дисертантка визначає організації ЗМІ суб'єктами похідного авторського права на окремі компоненти складеного твору, мотивуючи це тим, що первісне авторське право на твори науки, літератури чи мистецтва належать лише людині, яка творчою працею створила ці твори. Через те не можна виключати існування авторських прав тих осіб, які своєю творчою працею створюють матеріал, що використовується організаціями ЗМІ в процесі компонування складеного твору. Вказаними авторськими правами організації ЗМІ володіють на підставі договору або закону, що і обумовлює їхній статус, як суб'єктів похідного авторського права.

У контексті дослідження видів майнових авторських прав, суб'єктами яких є організації ЗМІ, у роботі з'ясовано, що організаціям ЗМІ належить первинне авторське право на твір в цілому. Така конструкція первинного авторського права сприяє усуненню правової невизначеності, що виникає у випадку відсутності авторського права на весь твір.

Поряд із первинними та похідними майновими авторськими правами організаціям ЗМІ може належати немайнове авторське право. Існування цього права в організаціях ЗМІ обумовлено особливістю їхньої діяльності. Йдеться про право протидіяти будь-якому посяганню на складений твір. У роботі визначено, що таке посягання може бути спрямоване на порушення цілісності як складеного твору, так і його окремих складових, на будь-яку іншу зміну цих складових, а також зміну упорядкування складеного твору. Якщо у першому випадку має місце порушення немайнового права тільки організації ЗМІ, то у наступних випадках порушуються також і особисті немайнові права авторів елементів складеного твору та його упорядника.

Підрозділ 2.2. «Авторське право суб'єктів, що беруть участь в діяльності організації ЗМІ» присвячений з'ясуванню умов набуття та змісту авторських прав суб'єктів, що беруть участь в діяльності організації ЗМІ по створенню складених творів.

Одним із суб'єктів авторського права в сфері діяльності організації ЗМІ законом визначено видавця періодичних видань. Відповідно до ст. 19 Закону України «Про авторське право і суміжні права» йому належать виключні права на використання видань у цілому, а також він має право зазначати своє ім'я (найменування) або вимагати такого зазначення за будь-якого використання цих видань. У дисертації обґрунтовано, що вказана норма підлягає застосуванню лише у тому випадку, коли йдеться про видавця як окремого суб'єкта господарювання. Якщо ж видання складеного твору здійснюється структурним підрозділом організації ЗМІ, то цей підрозділ не набуває вищевказаних прав, оскільки відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 04.02.2005 р., яким внесено зміни у ст. 55 ГК України, відокремлені підрозділи господарських організацій не є суб'єктами господарювання.

Автор наукового дослідження зауважує, що визначаючи видавця суб'єктом авторського права на видання в цілому, в жодному нормативно-правовому акті законодавець не визначив строк дії такого права. Неоднозначну позицію у вирішенні цього питання зайняли дослідники авторського права у сфері діяльності організацій ЗМІ. У дисертаційній роботі припинення авторського права видавця на видання в цілому запропоновано визначати моментом внесення в єдиний держаний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності запису про припинення діяльності видавця як суб'єкта господарювання. Така позиція дисертантки обумовлена тим, що складений твір в цілому не є результатом творчої діяльності, а діяльності, яка спрямована на досягнення цілей видавця. Якщо ж видання складеного твору здійснює структурний підрозділ організації ЗМІ, то виключне майнове право на видання в цілому

належатиме самій організації і його термін визначатиметься за вищевказаними критеріями для видавця.

На основі аналізу чинного законодавства визначено, що редактор не є суб'єктом авторського права. Проте, законодавець надає правову охорону переробленим творам, які можуть створюватися в процесі редагування. У роботі обґрунтовано, що тільки у випадку редакційної правки-переробки твору, редактор може набути прав співавтора. Водночас, визначено дві умови набуття редактором цих прав: по-перше, діяльність редактора повинна мати творчий характер; по-друге, має бути надана згода автора твору на його переробку, яку доцільно оформляти у письмовій формі.

Підрозділ 2.3. «Договір як підстава набуття та здійснення авторських прав організаціями ЗМІ» присвячений дослідженню особливостей передання майнових прав на твори організаціям ЗМІ та надання їм дозволу на використання творів за різними договірними конструкціями.

У роботі зазначається, що моделювання взаємовідносин між автором-журналістом та організацією ЗМІ можливе двома способами: 1) автор перебуває у трудових відносинах із телерадіокомпанією, інформаційним агентством чи організацією друкованих ЗМІ; 2) автор є позаштатним журналістом і співпрацює з організацією ЗМІ на підставі цивільно-правового (авторського) договору. Правовою основою виникнення перших правовідносин є укладання трудового договору, який служить необхідною і достатньою умовою автоматичного виникнення виключних майнових прав у автора і організації ЗМІ на засадах спільного здійснення. Дисертантка обґрунтовує доцільність укладання змішаного договору у випадку, коли журналіст і організація ЗМІ вирішили відступити від вказаного принципу і врегулювати питання виключних майнових прав за іншими критеріями. Така договірна конструкція поєднуватиме умови здійснення трудової діяльності, умови цивільно-правового характеру про виключні майнові права та сприятиме ефективній регламентації здійснення та захисту виключних майнових прав кожного із них не тільки в період виконання трудових обов'язків, але і після припинення трудових відносин.

Загальною вимогою цивільного законодавства до форми авторських договорів є письмова форма їх укладення. В усній формі можуть укладатися договори про використання (опублікування) творів у періодичних виданнях (ч.1. ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Автор дисертації, з метою запобігання порушень авторських прав організацій ЗМІ і авторів-журналістів та визначеності їхнього правового положення, обґрунтовує необхідність укладання таких договорів в усній формі за умови одноразового використання твору. Відповідно, договір про відчуження авторських прав на

твір, який використовуватиметься організацією друкованого ЗМІ неодноразово, необхідно укладати у письмовій формі.

Дисертантка поділяє позицію тих дослідників, які пропонують впровадити скорочений формуляр авторського договору в сфері діяльності періодичних видань. З її погляду, таке впровадження має переваги перед використанням типового та усного авторського договору. З приводу першого, то використання скороченого формуляра сприятиме оперативності діяльності організації ЗМІ, оскільки, сторони звільняються від окремих формальних процедур при укладанні авторського договору, які мають місце при використанні типової форми цього договору. Щодо порівняння з усним авторським договором, то скорочений формуляр є додатковою гарантією захисту прав учасників цієї договірної конструкції.

У законодавстві про авторське право для автора передбачена виплата за створення ним твору та плата за використання його твору. Виплати за створення службових творів входить у фонд основної заробітної плати працівника-журналіста. Автор дисертації солідарний з позицією науковців, які вважають, що окрім заробітної плати штатним журналістам необхідно виплачувати також авторську винагороду за використання їхніх творів роботодавцем. Розмір, порядок її виплати та питання включення цієї винагороди до фонду основної заробітної плати вирішується за домовленістю сторін.

У підрозділі 2.4. *«Межі використання авторських творів журналістів організаціями ЗМІ»* розглядаються особливості вільного використання творів організаціями ЗМІ та суб'єктами їхньої діяльності з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення.

Найбільш поширеним способом вільного використання твору є використання цитат з раніше опублікованих творів. Дисертанткою зауважено, що визначене у законодавстві поняття «циткування» спричиняє на практиці складність застосування передбачених у ньому категорій, зокрема «обсяг виправданий метою циткування» та «правомірно опублікований твір».

Щодо першої категорії, автор додатково обґрунтовує позицію тих науковців, які вважають що обсяг цитати не повинен перевищувати обсягу авторського твору, в якому використовується цитата; циткування не повинно бути основою змісту, інакше твір не буде самостійним; цитата повинна виконувати свою основну функцію – ілюструвати, підтверджувати або спростовувати думку автора основного твору. Питання правомірності опублікованого твору, з якого запозичується цитата, дисертантка пропонує вирішити через призму категорії «добросовісність» автора-журналіста. Останній відповідатиме за

неправомірність цитування лише тоді, коли не доведе той факт, що він не знав і не міг знати про неправомірність опублікування твору, з якого здійснюється цитування.

Законодавством допускається вільне використання чужого твору у випадках відтворення у пресі, публічного виконання чи публічного сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей чи публічно сповіщених творів, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором. У роботі запропоновано приєднати до опублікування статей у газетах чи журналах, публічного сповіщення творів розміщення творів на веб-сайтах електронних ЗМІ.

Розділ 3. «Захист авторських прав в сфері діяльності організацій ЗМІ» складається з двох підрозділів, які присвячені з'ясуванню видів порушень авторських прав організацій ЗМІ і суб'єктів їх діяльності та аналізу цивільно-правових способів захисту їхніх авторських прав.

У підрозділі 3.1. «Види порушень авторських прав організацій ЗМІ та суб'єктів їх діяльності» досліджено перелік дій, вчинення яких визнається порушенням авторського права організацій ЗМІ та їх творчих працівників. Зокрема йдеться про плагіат (його окремі прояви такі як рерайт, смисловий плагіат, само плагіат), приписування авторства твору особі, яка не є його автором, порушення права на ім'я автора твору, порушення права автора на недоторканність його твору, піратство.

Серед порушень, які часто зустрічаються у сфері діяльності організацій ЗМІ є плагіат. У дисертаційній роботі зауважено, що у легальному визначенні плагіату законодавець використовує одночасно два терміни «оприлюднення (опублікування)» як тотожні. Проте поняття «оприлюднення» у змістовному навантаженні є ширшим і включає окрім «опублікування» також «публічне сповіщення», «публічний показ», «публічне виконання» тощо. Так, зокрема, в сфері діяльності організацій ЗМІ оприлюднення чужого твору під власним іменем можливо не лише шляхом опублікування твору, але й шляхом його публічного сповіщення при трансляціях телерадіопрограм. Тому використання терміну «опублікування» у визначенні плагіату обмежує всі можливі його прояви.

Із наведених наукових дефініцій плагіату та його законодавчого визначення дисертантка виокремила три обставини, за наявності яких використання твору визнаватиметься плагіатом. По-перше, використання чужого твору здійснюється повністю або частково; по-друге, твір використовується під іменем особи, що не є автором цього твору; по-третє, твір оприлюднено. Таким чином, коли у творі, який ще не оприлюднено, виявлено використання чужого твору під власним іменем, то таке використання не слід

кваліфікувати як плагіат, оскільки, хоча і є наявним незаконне присвоєння авторства чужого твору чи його частини, однак, факт оприлюднення такого твору ще не відбувся. У даному випадку, як зазначає автор дисертації, має місце посягання на порушення авторських прав автора оригінального твору. Через те правовою підставою притягнення особи до відповідальності за використання чужого твору під власним іменем, тут слід вважати п. 5 ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права», який визначає порушенням авторського права вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права та (або) суміжних прав.

У роботі підмічено, що одним із основних завдань в епоху інформаційного суспільства, які ставляться перед юридичною наукою щодо правового регулювання авторського права в сфері діяльності організацій ЗМІ, є науково-теоретична розробка дієвих способів запобігання, виявлення та боротьби із плагіатом. У наукових дослідженнях за останні роки, все більше уваги приділяється такому способу запобігання плагіату як саморегулювання у різних його варіаціях. Як один із різновидів саморегулювання, запропоновано у редакційних статутах визначати спосіб і форму використання інформаційної продукції інших джерел та відповідальність за її несанкціоноване використання.

Враховуючи сучасний рівень розвитку інформаційних систем найбільш застосованим способом виявлення та запобігання плагіату є використання спеціальних комп'ютерних програм, за допомогою яких можна робити аналіз великих обсягів електронних текстів для пошуку плагіату.

У сфері діяльності організацій ЗМІ, окрім порушень авторських прав на окремі твори, що є елементами складеного твору, має місце порушення авторських прав на твір в цілому. Таке порушення законодавством визначено як піратство. З аналізу легальної та доктринальних дефініцій цього поняття піратство в досліджуваній дисертанткою сфері як порушення авторських прав вирізняється наступними особливостями: об'єктом порушення є авторське право на складений твір; порушуються авторські права організацій ЗМІ або видавців ЗМІ; зроблено розповсюдження контрафактних примірників складеного твору.

У підрозділі 3.2. «Цивільно-правові способи захисту авторських прав організацій ЗМІ та суб'єктів їх діяльності» проаналізовані цивільно-правові способи захисту, які є найбільш застосованими в сфері діяльності організацій ЗМІ.

Необхідність у захисті авторських прав організацій ЗМІ та суб'єктів їхньої діяльності виникає у разі порушення цих прав або існування факту загрози їх порушення, а також їх невизнання чи оспорування. Вказані суб'єкти авторського права можуть

застосовувати будь-які допустимі ЦК України та Законом України «Про авторське право і суміжні права» способи захисту прав в цій сфері інтелектуальної власності.

У роботі на матеріалах судової практики проілюстровані особливості застосування, передбачених ст. 16 ЦК України, способів захисту цивільних прав друкованими і аудіовізуальними організаціями ЗМІ та суб'єктами їхньої діяльності у випадку порушення їхніх авторських прав на складені твори та окремі його елементи.

Чимало порушень авторських прав відбуваються у сфері функціонування Інтернет-ЗМІ. На практиці виникає потреба у застосуванні нових превентивних способів забезпечення доказів порушення авторських прав, адже веб-сайт у будь-який момент може бути знищено. Доречним для запозичення у цьому випадку є спосіб вирішення окреслених проблем у законодавстві Російської Федерації. З метою уникнення знищення та оперативного зібрання доказів порушення авторських прав в Інтернет-ЗМІ, російський законодавець визначив можливість та порядок нотаріального посвідчення веб-сайту, що містить таке порушення. У вітчизняному законодавстві подібні дії не передбачені, однак, в проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав» запропоновано внести зміни до Закону України «Про нотаріат», і доповнити його статтею 76-1 такого змісту: «Засвідчуючи копії веб-сторінок, що містять об'єкти авторського права і суміжних прав, нотаріуси надають роздруківку веб-сторінки та складають протокол її огляду».

Водночас, порушення авторських прав в Інтернет-ЗМІ може здійснюватися розміщенням на веб-сайті не лише текстового матеріалу, але і шляхом подання матеріалу аудіо і аудіовізуальним способом. В останніх двох випадках унеможлиблюється нотаріальне посвідчення роздруківки веб-сторінки. У зв'язку з цим, дисертанткою запропоновано у вказаному законопроекті передбачити доповнення Закону України «Про нотаріат» ст.76-2 такого змісту: «Засвідчуючи копії веб-сторінок, які збереженні на твердих носіях, нотаріуси складають протокол огляду веб-сторінки, опечатають конверт та здійснюють нотаріальний напис на конверті, в якому знаходиться твердий носій».

ВИСНОВКИ

У висновках дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у проведенні комплексного науково-теоретичного дослідження проблем здійснення та захисту авторських прав організацій ЗМІ та суб'єктів їх діяльності.

За результатами проведеного дослідження було сформульовано такі висновки:

1. Систему ЗМІ, які сучасне вітчизняне законодавство визначає як об'єкти авторських прав, складають друковані та аудіовізуальні складені твори. Поза режимом законодавчого регулювання знаходяться Інтернет-ЗМІ, які в умовах розвитку інформаційного суспільства набувають масштабного використання як засіб поширення масової інформації. З цих причин ч. 2 ст. 22 Закону України «Про інформацію» необхідно викласти у наступній редакції: «Засоби масової інформації - засоби, призначені для публічного поширення масової інформації, за допомогою друкованих, аудіо, аудіовізуальних та електронних ЗМІ».

2. Аналіз діяльності сучасних Інтернет-ЗМІ зумовлює необхідність невідкладного вирішення у правовому полі наступних питань: визначення умов легалізації Інтернет-ЗМІ як нового виду мас-медіа; означення змісту та меж здійснення авторських прав суб'єктів, що забезпечують функціонування веб-сайтів, як форми поширення масової інформації; розробити правові механізми захисту авторських прав на об'єкти інтелектуальної власності, що розміщені в Інтернет-ЗМІ.

3. Інтернет-ЗМІ можуть існувати двох видів: мережні версії друкованих і аудіовізуальних ЗМІ та Інтернет-ЗМІ як окремі інформаційні сайти.

4. Підготовку та випуск у світ друкованого ЗМІ здійснює його редакція. Вона може функціонувати як окрема юридична особа, утворена з метою підготовки та видання ЗМІ. У цьому випадку редакція виступатиме одночасно засновником, видавцем та розповсюджувачем друкованого ЗМІ та набуватиме статусу організації ЗМІ. Водночас, редакція може функціонувати в складі юридичної особи на підставі положення, що затверджується керівником юридичної особи.

5. У підготовці для випуску організацією ЗМІ складених творів залучені особи різного творчого профілю, окремі з яких в процесі своєї діяльності над створенням ЗМІ можуть набувати статусу суб'єкта авторського права. Одним із таких суб'єктів є упорядник видання. Він набуває авторське право лише на здійснений ним підбір і розташування матеріалу. Проте авторське право на твори, що є елементами зібрання йому не належать. Упорядник ЗМІ набуватиме статусу суб'єкта авторського права лише за умови наявності авторських прав у інших осіб, результати творчої діяльності яких використовує він для

складання газети, журналу тощо. Отже, упорядник ЗМІ є суб'єктом первісного та первинного авторського права на підбір і розташування матеріалу у зібранні.

6. Окреме періодичне видання (газета, журнал) є результатом поетапної творчої праці осіб, які беруть участь у його підготовці в процесі діяльності друкованих організації ЗМІ. На кожному із таких етапів створюються окремі твори, які є об'єктами різних авторських правовідносин. На першому етапі створюються твори, обсяг майнових авторських прав щодо яких у організацій ЗМІ визначатиметься наступним чином: організації належать всі виключні права на твір; обсяг таких прав встановлюється договором з автором твору; авторські права належать організації ЗМІ і автору твору спільно. Вказані твори в подальшому стають елементами складеного твору, який створюється творчою працею упорядника. Авторські права на цей твір належать організації ЗМІ. Таким чином, організація ЗМІ є суб'єктом похідного та первинного авторського права на складений твір.

7. Законодавство України гарантує кожному автору право на об'єкти його інтелектуальної діяльності. Це право є непорушним, а підстави його позбавлення чи обмеження визначаються законом. Проте, законодавчо неврегульованим залишається питання здійснення авторських прав на твори, які не є безпосереднім завданням журналіста, однак створені ним в період виконання зобов'язань за трудовим договором, зокрема, під час виконання окремого службового завдання. У контексті поставленої проблеми в роботі отримала подальший розвиток наукова позиція про доцільність закріплення за організаціями ЗМІ переважного права на придбання майнових прав на такі твори.

8. Неоднозначною є позиція законодавця щодо форми договору про передання прав на використання творів. Так, у ч. 2 ст. 1107 ЦК України встановлена вимога щодо обов'язкової письмової форми договору про розпорядження правами інтелектуальної власності під загрозою нікчемності договору на випадок недотримання цієї форми. А у ч. 1 ст.33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» йдеться лише про письмову форму таких договорів без зазначення того, що у разі недодержання цієї вимоги відповідний договір є нікчемним. З погляду дисертантки норма кодифікованого акта більшою мірою сприяє захисту виключних прав автора. Проте для ефективного її застосування на практиці необхідно доповнити ч. 1 ст. 216 ЦК України словосполученням «використанні майнових авторських прав» після слів «наданій послугі».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1 Зайцева-Калаур І. В. Легальне та доктринальне визначення поняття «засоби масової інформації» / І. В. Зайцева-Калаур // Актуальні проблеми вдосконалення чинного

законодавства України: 36. наукових статей. - Івано- Франківськ, 2011 - Випуск XXI. - С.90-93.

2 Зайцева-Калаур І. В. Форма авторського договору, що укладається організаціями ЗМІ в процесі їхньої діяльності / І. В. Зайцева-Калаур // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2011.- № 1.- С .46-51.

3 Зайцева-Калаур І. В. Авторське право суб'єктів, що беруть участь в діяльності організації засобу масової інформації / І. В. Зайцева-Калаур //Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2011- №5(8).- С.93-98.

4 Зайцева-Калаур І. В. Окремі аспекти регулювання договірних відносин між організаціями ЗМІ та штатними авторами / І. В. Зайцева-Калаур // Адвокат. - 2012,- №11(146).- С.35-39.

5 Зайцева-Калаур І. В. До питання про порушення авторських прав організацій ЗМІ та суб'єктів їх діяльності / І. В. Зайцева-Калаур // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2012- №5 — С. 112-116.

6 Зайцева-Калаур І. В. До питання про систему правового регулювання діяльності засобів масової інформації / І. В. Зайцева-Калаур // Актуальні проблеми правознавства. Науковий збірник ЮФ ТНЕУ- Тернопіль: Астон, 2012,-300с.-С.140-148.

Зайцева-Калаур І. В. Майнові та особисті немайнові права видавця друкованих засобів масової інформації як суб'єкта права інтелектуальної власності / І. В. Зайцева-Калаур // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сьомі осінні міжнародні читання»: У 4-х частинах. - Частина третя: «Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес», (м. Хмельницький, 28-29 листопада 2008 р.) / М-во освіти і науки України, ХУУП. - Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2008. -410 с. - С. 105-107.

7 Зайцева-Калаур І. В. Літературна творчість як інтелектуальний капітал /І. В. Зайцева-Калаур // Роль і значення інтелектуальної власності в інноваційному розвитку економіки: матеріали І Міжнародної науково- практичної конференції (м. Хмельницький, 5-6 листопада 2009 р.) Хмельницький: ХмЦНТЕІ, 2009 р.- 264 с.- С. 217-220.

8 Зайцева-Калаур І. В. Плагіат як вид порушення авторських прав в діяльності засобів масової інформації / І. В. Зайцева-Калаур // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез міжнародної наукової конференції «Восьмі осінні юридичні читання»: У 4-х частинах. - Частина третя: «Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес», (м.

Хмельницький, 13- 14 листопада 2009 р.) / М-во освіти і науки України, ХУУП. - Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2009. - 507 с — С. 117-118.

9 Зайцева-Калаур І.ІІ. До питання про співавторство окремих суб'єктів діяльності друкованих засобів масової інформації / І. В. Зайцева-Калаур // Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи: матеріали XII Всеукраїнській наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 9 квітня 2010 р.).- Тернопіль: Вектор, 2010 - 366с. - С.196-199.

10 Зайцева-Калаур І. В. До питання про визначення змісту поняття «Засоби масової інформації» / І. В. Зайцева-Калаур // Вдосконалення правового захисту прав та основних свобод людини і громадянина: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. молодих вчених та аспірантів (м. Івано- Франківськ, 23 квітня 2010 р.). - Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2010 - 232 с - С. 69-72.

11 Зайцева-Калаур І. В. Специфіка авторського права окремих суб'єктів діяльності друкованих засобів масової інформації / І. В. Зайцева-Калаур // Актуальні питання реформування правової системи України: збірник наукових статей за матеріалами VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 4-5 червня 2010 р.). - Луцьк: Вид-во Волинського нац. ун-ту імені Лесі Українки, 2010 - 716с. - С. 372-376.

12 Зайцева-Калаур І. В. До питання про засоби масової інформації як суб'єктів авторського права / І. В. Зайцева-Калаур // Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: матеріали 1 Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16 червня 2010 р.).- Одеса: Вид-во Одеської нац. юрид. академії, 2010. -230с.-С. 54-57.

13 Зайцева-Калаур І. В. Окремі аспекти виникнення авторських прав у редактора ЗМІ в процесі виконання ним службових обов'язків / І. В. Зайцева- Калаур // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез міжнародної

14

наукової конференції «Дев'яті осінні юридичні читання»: У 4-х частинах. — Частина третя: «Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес», (м. Хмельницький, 12-13 листопада 2010 р.) / М-во освіти і науки України, ХУУП. - Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2010.-360 с. -С. 99-101.

15 Зайцева-Калаур І. В. До питання про авторський договір, що укладається організаціями друкованих засобів масової інформації в процесі їх діяльності / І. В. Зайцева-Калаур // Актуальні проблеми цивільного права і процесу: матеріали

Міжнародної наукової конференції, присвяченій пам'яті Ю.С. Червоного (м. Одеса, 17 грудня 2010 р.)- Одеса: Фенікс, 2010,- 290с. - С. 214-218.

16 Зайцева-Калаур І. В. Окремі аспекти правового регулювання реалізації авторського права та суміжних прав у сфері діяльності організацій ЗМІ /І. В. Зайцева-Калаур // Інформаційні проблеми комп'ютерних систем, юриспруденції, енергетики, економіки, моделювання та управління: матеріали міжнародної проблемно-наукової міжгалузевої конференції (м. Бучач, 17-20 травня 2011 р.)- Бучач — Вид-во Бучацького інституту менеджменту і аудиту, 2011. — С. 269-272.

17 Зайцева-Калаур І. В. Виплата журналістських гонорарів за створення та використання авторських творів організаціями ЗМІ / І. В. Зайцева-Калаур // Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 11 червня 2011 р.)— Одеса: Вид-во Одеської юрид. академії, 2011 — 190с. - С. 60-62.

18 Зайцева-Калаур І. В. Інтернет - ЗМІ та авторське право: окремі аспекти правового регулювання /І. В. Зайцева-Калаур // Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції присвячені 90-річчю з дня народження доктора юридичних наук, проф. В.П. Маслова (м. Харків, 16 березня 2012).— Харків,— С. 342-346.

19 Зайцева-Калаур І. В. Видавець ЗМІ як суб'єкт авторського права /І. В. Зайцева-Калаур // Інформаційні проблеми комп'ютерних систем, юриспруденції, енергетики, економіки, моделювання та управління: матеріали міжнародної проблемно-наукової міжгалузевої конференції (м. Бучач, 5-7 червня 2012 р.)- Бучач - Вид-во Бучацького інституту менеджменту і аудиту, 253 с.-С. 218-219.

20

АНОТАЦІЯ

Зайцева-Калаур І.В. Організації засобів масової інформації як суб'єкти авторського права. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. - Національна академія внутрішніх справ. - Київ, 2013.

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей набуття, здійснення та захисту авторських прав організаціями ЗМІ та суб'єктами, що беруть участь у їхній діяльності.

На підставі аналізу законодавчих положень та доктринальних вчень визначено поняття «засіб масової інформації» та обґрунтовано думку, що для означення ЗМІ як суб'єкта правовідносин слід використовувати термін «організація ЗМІ».

Досліджено види та розкрито зміст авторських прав організацій ЗМІ та суб'єктів, що беруть участь у їхній діяльності. Встановлено, що організації ЗМІ є похідними суб'єктами авторського права на окремі компоненти складеного твору, яким належать первинні майнові права на складений твір у цілому.

Проаналізовано види та особливості договорів, за якими організації ЗМІ набувають авторські права, визначено, що моделювання взаємовідносин між автором-журналістом та організацією ЗМІ можливе двома способами: 1) автор перебуває у трудових відносинах із телерадіокомпанією, інформаційним агентством чи організацією друкованих ЗМІ; 2) автор є позаштатним журналістом і співпрацює з організацією ЗМІ на підставі цивільно-правового (авторського) договору. Значна увага приділена дослідженню договірних відносин організацій ЗМІ зі штатними авторами.

У роботі розглянуто перелік дій, вчинення яких визнається порушенням авторського права організацій ЗМІ та їх творчих працівників та проаналізовані цивільно-правові способи захисту авторських прав, які є найбільш застосованими в сфері діяльності організацій ЗМІ.

У результаті дослідження сформульовано низку пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають в процесі створення та використання ЗМІ.

Ключові слова: організації ЗМІ, друковані ЗМІ, аудіовізуальні ЗМІ, інформаційні агентства, електронні ЗМІ, авторське право, видавець, автор - журналіст, редактор, упорядник видання.

АННОТАЦИЯ

Зайцева-Калаур И.В. Организации средств массовой информации как субъекты авторского права. — Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 - гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. - Национальная академия внутренних дел. - Киев, 2013.

Диссертация посвящена исследованию особенностей приобретения, осуществления и защиты авторских прав организациями СМИ и субъектами, принимающими участие в их деятельности.

На основании анализа законодательных положений и доктринальных учений определено понятие «средство массовой информации» и обоснована мысль, что для

выделения СМИ как субъекта правоотношений следует использовать термин «организация СМИ». При характеристике отдельных видов организаций СМИ в диссертационной работе определены условия предоставления веб-сайту статуса СМИ, исследованы задачи, функции и порядок деятельности информационных агентств. Выяснено, что информационные агентства — это субъекты информационных правоотношений, которые собирают, обрабатывают, творят и предоставляют для распространения информацию другим субъектам этих отношений (организациям печатных СМИ, телерадиоорганизациям и т. п.); создают и самостоятельно осуществляют распространение информационной продукции, приобретая статус организаций СМИ.

Проанализированы виды и раскрыто содержание авторских прав организаций СМИ и субъектов, участвующих в их деятельности. Обосновано, что организации СМИ являются производными субъектами авторского права на отдельные компоненты составленного произведения, которым принадлежат первичные имущественные права на составленное произведение в целом.

Проанализированы виды и особенности договоров, по которым организации СМИ приобретают авторские права, показано, что моделирование взаимоотношений между автором-журналистом и организацией СМИ возможно двумя способами: 1) автор находится в трудовых отношениях с телерадиокомпанией, информационным агентством или организацией печатных СМИ; 2) автор является внештатным журналистом и сотрудничает с организацией СМИ на основании гражданско-правового (авторского) договора. Значительная часть работы посвящена исследованию договорных отношений организаций СМИ со штатными авторами. Анализируя форму авторского договора, который заключается организациями СМИ в процессе их деятельности, определены условия заключения авторского договора об использовании произведения в периодических изданиях. Такой договор можно заключать в устной форме при условии однократного использования произведения.

В работе рассмотрены перечень действий, совершение которых признается нарушением авторского права организаций СМИ и их творческих работников и проанализированы гражданско-правовые способы защиты авторских прав, являющиеся наиболее применимыми в сфере деятельности организаций СМИ. Среди нарушений, часто встречающихся в сфере деятельности организаций СМИ, выделен плагиат и подчеркнуты три обстоятельства, при наличии которых использование произведения будет признаваться плагиатом.

В результате исследования осуществлено теоретическое обобщение и найдено новое решение научного задания, заключающегося в проведении комплексного научно-

теоретического изучения и анализа проблем осуществления и защиты авторских прав организаций СМИ и субъектов их деятельности. Сформулирован ряд предложений и рекомендаций относительно совершенствования законодательного регулирования отношений, возникающих в процессе создания и использования СМИ.

Ключевые слова: организации СМИ, печатные СМИ, аудиовизуальные СМИ, информационные агентства, электронные СМИ, авторское право, издатель, автор - журналист, редактор, составитель издания.

SUMMARY

Zaytseva-Kalaur I.V. «Mass Media organizations as subjects of copyright law» — *Manuscript.*

A dissertation for obtaining a scientific degree of Candidate of Legal Science with speciality 12.00.03 - Civil law and civil procedure; family law; international private law - National Academy of Internal Affairs - Kyiv, 2013.

The dissertation is dedicated to the research of peculiarities of copyright acquisition, realization and defence by Mass Media organizations and the subjects taking part in their activity.

The concept «Mass Media means» has been defined on the basis of the legislative norms and doctrinal studies. It has been proved to use the term «Mass Media organization» for determining Mass Media as the subject of legal relations.

The kinds of copyrights have been researched and Mass Media organizations and their subjects copyright scope has been exposed. The Mass Media organizations have been turned out to be the derivative subjects of copyright law for the separate components of the written work. It has also been proved that the Mass Media organizations have original property rights for the whole written work.

The kinds and features of copyright agreements have been analysed. It has been stated that the relationship between an author-journalist and Mass Media organization can be developed in two ways: 1) the author has labour relations with a television and radio broadcasting company, news agency or press agency; 1) the author is a non-personnel establishment worker and cooperates with a Mass Media Mass Media on the basis of civil law (author) agreement. The research focuses on analyzing agreement relations between a Mass Media organization and regular workers.

The list of actions leading to the copyright law violation is given in the dissertation. The civil legal methods of copyright defence which are most applied the sphere of Mass Media organization activity have been analysed.

The suggestions and recommendations on improving the legislative adjusting of relations in the process of creation and use of Mass Media means have been offered in the research.

Keywords: Mass Media organizations, printed Mass Media means, audiovisual Mass Media means, news agencies, electronic Mass Media means, copyright law, Mass Media publisher, author - journalist, editor, edition manager.